

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt XLIV. De bono viduitatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45686

ret voluntati, pio viro nupsit. A quo cum filium nacta esset, cœpit matrimonij curas experiri. Nam & maritus, & filius in grauem incidit morbum: quo inualescente vterque breui erat moriturus. Sed quid non facit amor? Quæ vtrumque habebat vitâ suâ chariorem, Deum incensè rogauit, vt vtrique vitam prolongare, & sibi, eorum loco, adimere vellet. Rogauit, impetrauit. Postea in S. Andreæ templo sepulta, miraculis luxit. Iucundum non fuerit huic marito vxorem amittere, tamen vtile fuit: immo & magnum Dei beneficium fuit. Neq; hinc inter coniuges rarus est amor. Sæpe sunt, qui pro coniuge mortem volunt oppetere. Et oppetunt non pauci. Bona est itaq; talis mors coniugatis, quia maxima est amoris probatio.

CAPVT XLIV.

De Bono viduitatis.

L

AT alterum erat, *Quod viduos mors faciat, viduasq;?* Facit sanè, & sunt sua incommoda viduitati. Verùm qui matrimonij priùs incommoda experti sunt, facile postea sustinent incommoda viduitatis, *passi grauiora.* Sicut leuius est, tolerare morsus muscarum, quàm vesparum ictus; & expeditius fluuium, quàm Oceanum trajicere. Gratiam sibi factam existimat, cui compedes demuntur è carcere dimisso; etsi pedem non audeat efferre è ciuitate. Ita duras compedes deposuit, quisquis vinculo coniugij est liberatus; etsi non liberatus est ab omni vitæ istius calamitate: à qua, non coniugis, sed propria mors tantùm homines solet eximere. Viduitatis statum matrimonio etiam excellentia antistare, ipse Apostolus docet his verbis: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanferit, secundum meum consiliu: puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam; qui est Spiritus consilij. Quàm clarè autem viduam ait esse vxore beatiorè? tum hîc in quietâ, Deo dicatâ, & sanctiorè vita; tum post mortem, in maiore beatitudine & gloria. Vt enim viduitas matrimonio melior est, ita quoq; maior eius erit.*

1. Cor. 7. 31.

erit in celo corona: teste S. Augustino, Ambrosio, alijsque Patribus. Enimvero, in celo, & apud mortales, magna semper fuit laus viduarum, quæ cum possent denuo nubere, amore primi mariti, immo amore castitatis, *uniuira*, quàm *binira*, esse maluerunt. Hæc est enim dos viduæ post voluptatis experientiam continentis, de qua laudatur, in veteri Testamento Iudith, *èò quòd castitatem amauerit, & post virum suum alterum nescierit*; in nouo autem Dominum, ad suscitandum à mortuis adolescentem, etiam illud mouit, quia *erat filius unicus matris suæ, & hæc vidua erat*. Quin & Gentilium iudicio magna fuit gloria viduarum, præsertim, si *post virum suum alterum nescissent*. Hinc Dido, apud Poëtam ita gloriatur:

*Ille meos, primus qui me sibi iunxit, amores
Abtulit, ille habeat secum, seruetq; sepulchro.*

Et S. Apostolus ait: *Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. Si communi lege natura*, ait de Didone S. Hieronymus, *damnat gentilis vidua omnes voluptates, quid expectandum est à vidua Christiana, quæ pudicitiam suam non solum ei dat, qui defunctus est, sed & ei, cum quo regnatura est?* Cum autem Paulus viduas vult honorari, duplicem honorem intelligit, proprium, qui in reuerentia quadam consistit, & eum, qui fit, quando oblationibus fidelium sustentantur. *Honor enim, vt ait idem S. Pater, in scriptura non tam in salutationibus deferendis, quàm in eleemosynis ac munerum oblatione sentitur*. Et vel hinc etiam addit Apostolus: *Quæ verè viduæ sunt*, hoc est, destitutæ, desolatæ, orbæ, & pauperes. Hæ ab Ecclesia alebantur: & sub cura Episcopi erant. Quocirca Chrysostomus, inter alias causas, cur fugeret episcopatum, quasi onus suos humeros superans, hanc adfert, quòd oporteat Episcopum curare viduas, & eis providere. Et Cornelius Papa numerat Romæ viduas cum indigentibus mille quingentas, *quas omnes, inquit, alit Deus in Ecclesia sua*. Quia igitur *verè viduæ sunt*, quæ sunt omni ope destitutæ, viduæ diuites, vel quæ parentes, filios aut nepotes opulentos poterant adire, non *verè viduæ*, hoc est, omni auxilio orbæ habebantur. Et tamen illæ quoque, suo modo, honorabantur. Nam ex eis delectæ sunt diaconissæ & similes, quæ imperitas

A a a a 3

mulieres

S. Augustin.
lib. de bono
viduitatis.
S. Ambros. l.
de viduis.

Iudith. 15. 11.
Luc. 7. 12.

II.

1. Timoth. 5. 3.
S. Hieronym.
ep. ad Salu-
nam.

S. Hieronym.
in cap. 13.
Matthæi.

S. Chryf. l. 3.
de Sacerd.
Apud Euseb.
lib. 6. hist.
cap. 33.

S. Epiphani.
hæres. 79.

A& 6. 1.

Epiphan. hz.
ref. 79. Clem.
l. 3. constit.
cap. 15.Conc. Aure-
lian. 11. Can.
17.

A& 6. 2.

1. Cor. 5. 4.

Conc. Carc

mulieres fidei dogmatis instruxerunt, & prepararunt ad bap-
tismum; ac quasi matres & præfectæ aliarum feminarum ex-
titerunt, pauperumq; & ægrotorum curam gesserunt, quin &
mensis, & eleemosynis præfuerunt. Quod intelligere est ex
*murmure Græcorum aduersus Hebræos, eò quod despicerentur in mi-
serio quotidiano vidua eorum.* Harum diaconissarum laicarum,
nullaq; ordinatione consecratarum officium præterea erat, vt
ex Epiphano & Clemente colligitur, præesse ijs templi fori-
bus, per quas feminae in templum ingrediebantur, vbi itidem
distinctum à viris locum habuerunt. Quam ob causam S. Ig-
nati Martyr diaconissas vocat vestibulorum custodes. Hæ et-
iam, persecutionum tempore, clam mittebantur, quò diaconus
venire non poterat, vt Episcopi consilia, solatia, mandata, ad
fideles perferrent; eosq; in fide firmarent, in paupertate sub-
leuant, in morbis curarent. Quin & in baptismo, Confir-
matione, morte, mulierum corpora deuestiebant, vntiones abl-
tergebant, cadauera lauabant componebantq; ad sepulturam.
Atque huiusmodi diaconissæ fuerunt diu in Ecclesia Græca:
Latini autem eas statim aboleuerunt, vt ex Conc. Aurelianensi
constat. Sicut etiam statim tempore Apostolorum, facta est
aliqua mutatio, mulierum enim loco, electi sunt diaconi, qui
mensis & eleemosynis præessent; ita tamen vt viduæ ab hac cu-
ra, præsertim circa mulieres, non penitus excluderentur; sed
diaconos haberent præsides, quibus ipsæ subseruirent. Harum
virtutes multas & præclaras Apostolus attingit. Erat enim ea-
rum, *filios, nepotes, & domum suam regere, Mutuam vicem reddere
parentibus, sicut ciconiæ solent, dum nutriunt à quibus nutri-
ta: Sperare in Deum, loco parentis & mariti futurum prouiso-
rem: Instare obsecrationibus & orationibus, nocte ac die: In delicijs
non esse: Irreprehensibiles esse.* Alijs pijs operibus, maximè autem
misericordiæ atq; hospitalitatis se dedere. Ea autem, quæ alijs
erat præficienda, *vidua eligebatur non minùs sexaginta annorum,
qua fuerat vnus viri vxor, in operibus bonis testimonium habens,
si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribula-
tionem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est.*
Vt autem olim, Apostolorum ætate, fuere quædam virgines,
quæ

quæ se totas Christo consecrabant, quarum aliæ seorsim in domibus suis degebant, aliæ simul viuebant, quemadmodum iam fit in monasterijs: ita & similes erant viduæ. De simul viuentibus ita scribit S. Ignatius martyr: *Saluto collegium virginum, & cœtum viduarum.* Hæ igitur viduæ à mundo separatae vni Deo & pietati vacabant. Hæ castitatem vouebant. Qua de caussa Apostolus aiebat, aliquas ex eis *primam fidem* (id est, votum) *irritam fecisse.* Tempore D. Augustini & Innocentij, etiam distinctum habitum gerebant, laico in religiosum & nigrum mutato. Vnde D. Augustinus reprehendit Ecdiceam, quòd, infcio marito, vestem laicam deposuisset, atque in pulla tunica incederet. Tales viduæ an non erant maritatis tranquilliores, sanctiores, beatiores? Et tales quoque vidui innumeri fuerunt, vt iure eos coniugatis, velut Megistanas Armenij, censeas anteponendos.

Sed quia vis exemplis inest, age viduas aliquot virute inclytas in medium adducamus, quarum primam se offert, non iam *fortissima Tyndaridarum*, sed Hebræarum fæminarum Iudith, virilis animi mulier; quæ plures habebat in pectore virtutes, quàm circa collum vniones. Ea multis proavis, sed mente magis generosa, defuncto viro, *in superioribus domus sue fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium* (vt non solùm secreto cubiculo excluderet occasionem colloquendi cum viris, sed & carnem domesticum hostem restringeret) *ieiunabat omnibus diebus vita sua, præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israël.* Hanc ne inopia ieiunij videretur addixisse, ei *vir suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam ac possessiones armentis bouum & gregibus ouium plenas.* Erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat, qui loqueretur de illa verbum malum. Eius sapientia, spes in Deum, libertas corrigendi diffidentes, & Deo diem præscribentes e sermone illius eluxit. Eius autoritas ab Ozia & presbyteris est confirmata dicentibus: *Omnia qua locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.* Post hæc ingressa est oratorium suum: & induens se cilicia

thag. 111. can. 33.

S. Ignat. ep. ad Philippen- ses.

1. Cor. 5. 11.

Conc. Arau- fican. cap. 15. Carthag. IV. c. 104. S. Au- gust. ep. 199.

III.

Iudith, 8. 5.

S. Fulgentius
ep. 2. c. 14.

se cilicio, posuit cinerem super caput suum, & prosterens se Domino, clamabat ad Dominum. Talis vna puella comitante, contra potentissimum hostem processit. Egreditur castitas oppugnatura lasciuiam, ait S. Fulgentius, & ad interitum superbia humilitas sancta procedit, ille pugnabat armis, ista ieiuniis: ille ebrietate, ista oratione. Igitur quod omnis Israelitarum populus facere non potuit, sancta vidua castitatis virtute perfecit. Obruncavit vna mulier tanti agminis ducem, & insperatam Dei populo reddidit libertatem. Et quia par est, viduas non multo vino deditas esse, femina illa ieiunijs præparata temulentum Holofernem occidit. Aduertitis, inquit S. Ambrosius, quantum nocere possit mulieribus ebrietas, quando viros vina sic solvunt, ut vincantur à feminis. Esto igitur vidua temperans; casta primum à vino, ut casta possis esse ab adultero. nequaquam te ille tentabit, si vina non tentent. Nam si Indubibisset, dormisset cum adultero: sed quia non bibit, haud difficile ebrios exercitus vnus sobrietas & vincere potuit, & eludere. Vigilaui, orauit, somno vinoque sepultum iugulaui, & caput retulit in triumphum. Quanta ea victoria fuit? & quanti boni causa? quanta hostium caedes, ciuium spolia, populi gaudia, feminae triumphantis gloria? Tanti dux femina facti: & femina viro suo viduata, longèque iam illustrior, quam prius maritata.

IV.

Luc. 1. 36.

In nouo Testamento viduarum decus adhuc magis effloruit. Longè enim plures possunt numerari. Agmen ducat Anna Prophetissa filia Phanuel de tribu Aser: hac processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et haec vidua vsque ad annos octoginta quatuor: qua non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationib. seruiens nocte & die. Et quia toties adibat templum, meritò etiam, qua Messias eò portatus erat, ipsa hora superueniens constitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israël. Vsque adeò non solum amabat, sed etiam prædicabat Christum femina, cuius diuersorum erat in templo, colloquium in prece, vita in ieiunio, ait S. Ambrosius. Hanc imitabantur illæ viduæ Apostolicis institutis congregatæ, de quibus paulò prius commemorauit. Valdeque à Christo laudata est illa, quæ tantis donatoribus est prælata.

S. Ambrosius
in c. 2. Lucæ.

Marc. 12. 41.

prælatâ. Sedens IESVS contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret as in gazophylacium; & multi diuites iactabant multa. Cùm venisset autem vidua vna pauper, misit duo minuta, quod est quadrans; & conuocans discipulos suos ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de penuria sua omnia, quæ habuit, misit, totum victum suum. Quod si fecisset viuente marito, sine metu non fuisset. Iam ergo à coniuge libera, etiam potuit esse liberalis. Vt multæ aliæ viduæ, quæ postquam vxores esse desierunt, cœperunt fieri pauperum matres, dotem suam in Christum transferentes.

Quales viduæ S. Paula Romana, Blæsilla, Melaniaq; extiterunt; vt in earum vita eas describit S. Hieronymus. De virtute atque imagine sua notissima Elisabeth regis Hungariæ filia, marito sibi adhuc admodum iuuentulæ erepto, omniæ curam, laborem, & vitam pauperum ægrotorumque necessitati consecrauit, non dedignata, regijs manibus, *sanctorum pedes*, immo & scabiosa leproforum capita lauare. Quirina S. Laurentij Iustiniani Patriarchæ Veneti mater, nobilissimi sanguinis mulier, anno ætatis quarto supra vigesimum, coniuge mortuo, cum quinque liberis superstes, *domum suam regens*, reliquam omnem vitam cælibem duxit, filiosque in timore Dei & diuinis mandatis incedere docens, diu noctuq; orationibus vacauit; ac, ne in delicijs mortua esset, quoad vixit, catena ærea tenerum corpusculum arctissimè constrinxit. Florentissima ætate, vigilijs palluit, ieiunijs carnem ita maceravit, vt tota ossea videretur. Nihil tamen impensius curauit, quàm pauperes, erga quos benefica non solum ipsa misericordiæ suæ viscera Mundo ostendit, verum etiam operam identidem dedit, vt liberos quoq; suos, sicut exemplo, ita & verbo instrueret, ad eleemosynas egenis profusissimè largiendas. S. Gregorius Turonensis memorat, Anno Christi 514. Clodoueam Francorum regem è vita discessisse, sepultumq; esse, Parisijs, in templo S. Petri, quod ipse, S. Genouefa virgine hortante, à fundamentis erigere cœperat: & vxor eius Clorildis inchoatum perfici curauit. Hæc Clorildis, regia vidua, viro orbata, totam se Christo

B b b

addixit,

V.

Bernard. Iustinian. in vita S. Laurentij Iustiniani.

S. Greg. Turon. lib. 2. hist. Franc. c. vlt.

addixit. Itaque tumultu roge, Turonos profecta, ad Basilicam S. Martini, sibi domum elegit, sæpiusq; in templo, quàm in sua domo versata, vsque ad extremum spiritum, Deo deuota, miseris benigna, mortalium immortaliumque oculis pudica, & casta vixit. Cuius laudibus haud absimilis extitit S. Brigida, vidua itidem genere & virtute nobilissima. Hæc, post mortem viri, manus eleemosynis, pedes itineribus, linguam precibus, animam vitamq; totam Deo consecrauit. Iuuit enim stipe pauperes, visitauit Romæ & Hierosolymis loca sacra; ædificauit complura monasteria, multaq; ad Numinis honorem heroica facinora patrauit. Sed maximè admirabilis fuit Constantia Constantini Imperatoris filia; quæ, in summo flore, honore, diuitijs & delicijs, Gallicano coniugi, totius exercitus Ducis, caelesti eloquentia persuasit, vt & fidem Christianam amplecteretur, &, quod in tali rarum est, coleret etiã continentiam, quam ille & illa, per votum Dæo consecrauit. Gallicanus, in matrimonio viduus, è Duce militum, pater pauperum factus, vt eius sanctitati coronis adderetur, sub apostata Iuliano, etiã martyr factus ostendit, matrimonijs etiã summum decus & gloriam à morte posse accedere. Illum enim vxor fide imbuit; fides castitate ornauit; castitas erga inopes liberalem fecit; liberalitas purpura induit; fortitudo deniq; coronaui. De S. Monica D. Augustinus ipse hæc scribit: *Fuerat vnius viri vxor; mutuam vicem parentibus reddiderat; domum suam pie tractauerat; in operibus bonis testimonium habebat; nutrebat filios; toties eos parturiens, quoties abs te deniare cernebat. Postremo nobis, Domine, omnibus, qui ex munere tuo, ante dormitionem eius, in te iam consociati vivebamus, percepta gratia baptismi tui, ita curam impendit, quasi omnes genuisset; ita seruauit, quasi omnibus genita fuisset.*

S. Augustin.
lib. 9. Conf.
cap. 9.

VI

Baron. Anno
1024. 1025. &
1040. ex Ad.

Addam paulò recentiora duo. Primùm, ex Adalberone Traiectensi Episcopo, est de Cunegunda Imperatrice Imperatoris Henrici II. vxore, virgine, quæ, admirandis exemplis, matrimonio virginitatem, virginitati matrimonium coniunxit. Hæc Anno salutis 1024. decedente, & Bambergæ sepulto Henrico Imperatore; etsi omnia oppleri turbis & misceri rumoribus

bus cœpissent, animo constans, & inter turbas nihil turbata, defuncti coniugis animam pijs officijs profecuta, illud vnum omnibus curis laborabat, vt orationis assiduitate, & largitate eleemosynarum demortuum Imperatorem Deo etiam atque etiam commendaret. Annus ierat inter hæc opera. Interea & monasterium illius iussu & sumtu est ab architectis absolutum; in quo, ipso anniuersario die obitus Imperatoris, Ecclesia est solenni ritu dedicata. Aderat ingens multitudo; symphonia insignis, splendido apparatu omnia peragebantur. Sed nihil spectantium animos magis commouit, quàm quòd, post basilicam Deo dedicatam, ipsa quoq; demum Augustissima Imperatrix ad eum se modum dedicarit. Quippe publicè atq; in conspectu omnium, ornamentis Imperatorijs humi depositis, eorum vice, monasticum amplexa est habitum; eiusdem loci monialibus, posthac famulatura, non Imperatura. Quo in seruitio, per quindecim annos, vsque ad obitum, constantissimè perseuerauit. Vitam, vt vixit, ita & finiuit. Cùm enim animam janriam exhalatura, in extremo morbo decumberet, atque augustalia ornamenta ad funeris pompam præparari conspiceret, has priùs voces, quàm animam, effudit. *Amictus iste non est meus: auferre hinc, ornatus hic alienus est: istis terreno sponso, & his caelesti sponso sum copulata. Nuda de utero matris mee egressa sum, nuda reuertar illuc. His misera carnis vilem materiam inuoluit, & corpus meum, iuxta tumulum fratris mei ac domini Henrici Imperatoris, quem me vocantem video, in proprio locello reponite.* His ad circumstantes dictis, Domino Deo animam suam in manus & commendauit, & tradidit.

Alterum, quod hominum ferè memoria exemplum mundus vidit, est de Philippa Lotharinga, cuius vita tota hunc locum mereretur. Sed quia peculiari libro edita est, aliqua tantùm perstringam. Hæc, Serenissimo Duce marito, per mortem, amisso, ita honores, ornatum pompasque omnes fugit, vt in Principe femina Principem te amisissè putares. Solus in ea Deus, nullus Mundus vivebat; quem quantum ipsa contempnit, tantùm optauit & ipsa contemni. Itaque & in monasterium se abdidit, utq; in infimo se loco poneret, egit iantricem.

alberone
Episcopo VI
Traiectensi.

VII.

Nihil vestis pretiosæ, nihil supellectilis argenteæ admisit: & quæ vel inuita à Principibus viris obtrusa sunt, ad templi ornatum remisit. Mirus erat in ea affectus, erga Christi Passionem, de qua sine suspirijs non cogitabat, sine lachrymis non loquebatur; &, si vel ad mensam aliquid legi audiret, ita in amorem pro se passi Domini rapiebatur, vt cibi sui que obliuisceretur. Multa sacrorum millia Deo offerri curauerat, vt aliquid doloris persentisceret, in honorem Christi crucifixi. Impetrauit. Itaque feria quinta, singulis hebdomadis, coepit incredibilem quendam pati cruciatum, quasi sub costis lancea acutissima esset traiecta à latere per ipsa præcordia ascendente. Atque hunc cruciatum à die Iouis, vsque ad Sabbati diem, tanta patientia, quanta molestia, sustinebat. Inquisitum est in huius tormenti causam, post mortem illius, balsamoque imbuendæ intestina sunt euiscerata. Ibi eximij candoris inuentus est lapis cordis humani speciem præ se ferens. In hoc alabastrino corde quinque lapilli, velut præcipuorum Christi vulnerum imagines, infixi erant, gemmarum instar, aut sanguinearum guttarum, lucidissimè punicantes. Basis illius alabastris, non tantùm, more cordis vsitato leniter acuminata erat, verùm etiam ita tenui mucrone cuspidata, vt quoties se verte-ret, intestina punctim excruciet. Cor hoc alabastrinum atque lapilli inter varios Principes & Monarchas distributi etiam, cum honore asseruantur. Anima morientis visa est à Diuis in cælum vocari ac perduci. Corpus, cum in templo exponeretur vili habitu amictum, corona regia ad pedes apposita, mirabiles in concurrentium animis pietatis motus excitauit, clarè videntium quàm utile sit calcasse honores, & Mundum contempnisse. Sed, vt dixi, tota vita & ea, quæ morienti contigerunt huic loco idonea, in ipso, qui de vita eius scriptus est libro, reperiuntur: vti & alia miranda de S. Francisca Romana, de MARIA Victoria Genuensi, de quæ alijs, in eam vita non ita pridem edita.

VIII.

1. Tim. 5. 3.

Hæc atque alia talia sunt, quæ statum hunc mirè commendabilem & honorabilem reddunt. Qua de causâ merito S. Paulus scripsit ad Timotheū; *Viduas honora; merito David*

Thecui-

Thecuitidem honorauit dicentem: *Heu mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus.* Quia ipse Deus peculiarem habet viduarum rationem, perque illas multa, & illis vicissim multa praestitit. Ad Eliam dixit: *Surge & vade in Sarephtha Sidoniorum, & manebis ibi: praecepi enim ibi mulieri viduae, ut pascat te.* Paut sane illum, sed magis ipsa cum filio pasta est; *hydria farina non deficiente, nec lecytho olei minuto;* filio insuper eius ad vitam reuocato. Nec sine causa, cum dixisset Propheta; *Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet,* addidit: *& vias peccatorum disperdet.* Quin saepe grauius est conminatus violatoribus viduarum. *Vidua & pupillo non nocebitis,* inquit, *si leseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum: & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestrae viduae, & filij vestri pupilli.* Nempe Dominus Deus ipse est Deus Deorum, & Dominus Dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera, facit iudicium pupillo & vidua. Quare va illis, qui alioqui desolatas, & Deo tam charas viduas fraudibus, calumnijs, & quibuscunque malis artibus possunt, spoliant, depauperant, vexant: quam desperate, coram summo iudice, apparebunt? *turbabuntur a facie eius, patris orphanorum, & iudicis viduarum.* Si enim ad eum, qui tantum non benefecit, dicit: *Viduas dimisisti vacuas,* quid illi audient, qui *viduam & aduenam interfecerunt?* qui, conpiratione facta, dicunt: *Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduae?* qui viduarum domos euacuauerunt? qui illis iure debita fraude negant? a viris relicta testamenta qui euertunt? qui mille modis miseris circumscribunt? Inter damnatos qui *ustulantur, alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt, pro pignore, bonum viduae. Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terra.* Summa calamitas est illius, de quo dicitur, *ibidem: Obliscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.* *Cue?* *vidua enim bene non fecit.* At quisquis bene facit, quisquis consolatur, quisquis defendit causas viduarum magna spem habet retributionis. Sicut ille qui dixit: *Cor viduae consolatus sum.*

Iob. 29. 13.

A. 2. p. 39.

Itemque: *Si negavi, quod volebant pauperibus, & oculos viduarum peccare feci.* Denique, quid profit, viduis benefacere, Apostolica historia docet. Nam ad mortuam Tabitham Petrus cum aduenisset, *duxerunt illum in cenaculum: & circumsteterunt illum omnes viduae stantes, & ostendentes ei tunicas, & vestes quas faciebat illis Dorcas.* Quemadmodum ergo optimi olim oratores, dum diloricatis vestibus vulnorum cicatrices monstrabant eorum, quorum causam agebant; ita & viduae illae perorabant, Petroque vestes sibi à Dorcade factas exhibuerunt, quibus motus est, remotis vt arbitris pro defuncta oraret, eamque à morte excitaret. *Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vitam.* Viuere enim planè digna erat, cuius liberalitate tot viduae vitam sustentarunt. Ad eundem modum ipse quoque Christus iudex venturus vita sempiterna dignos iudicabit omnes illos, pro quibus, si ceteri omnes tacebunt, viduarum vestes & beneficia causam dicent. Videant ergo viduae, quo loco sint apud Deum, à maritis desertae; & quo honore apud homines dignae, quae immitibus & faxeis fibris despicabiles videntur.

IX.

Iob. 4. 16.

1. Tim. 5. 11.

Hæc autem omnia intelligi par est de viduis, *que verè vidua sunt.* Verè vidua est, non solum quæ verè orba & deserta est, sed quæ etiam ei se statui conuenienter gerit. Qualis non fuit illa, quæ Domino dicenti: *Vade, voca virum tuum, & veni huc,* respondit: *Non habeo virum.* Itaque eam seuerè perstrinxit IESVS, *Bene dixisti, inquit, Quia non habeo virum: quia que enim viros habuisti; & nunc quem habes, non est tuus vir.* De talibus Timotheo Apostolus sic loquitur: *Adolescentiora viduas deuota, nec admitte in collegium viduarum Deo dicatarum.* Sunt enim leuiore; sunt mutabiliores; & à castitatis professione resiliunt facile; amasosque sectantur, cum quibus occultè fornicatæ, tandem publicè, & palam volunt nubere, idque in Christi iniuriam, cui iam antè, per castitatis votum se desponderant. Hoc enim est, quod ait: *Cum enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Simul autem & otiosa discunt circuire domos: *non solum otiosa, sed & verbosa, & curiosa, loquentes, que non oportet.*

His

His talibus sanè malum est, viduas esse. Sed prouidit Deus etiam hinc remedium, quod D. Paulus mox subiunxit, cum scriberet: *Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nulla occasione dare aduersario maledicti gratia. Iam enim quaedam conuersae sunt retro Satanã. Vbi non lego figit iunioribus viduis; sed remedium ostendit, teste D. Augustino. Nulla enim vel leuitas, vel infamia, vel culpa est, si qua vidua continentiae voto non astricta, transeat ad secundas nuptias, à viduitate; quidquid vel contenderint Monogamiae propugnatores; vel rudes quidam mariti ex hac vita decedentes ab vxoribus suis exigant, ne alteri nubant. Quasi eam, quae continentiam non est professæ, cogere quis possit, vt permaneat in viduitate, in qua illi periculum est fornicationis; tum ob ætatem, tum ob experientiam, tum ob iuuenes procos, tum ob alias illecebras, ac leuitatem. Ob quas causas etiam, vulgò, dici solet: *Mulier aut maritus, aut maritus. Item: Aut nube, aut te reclude, in monasterium scilicet.* Et S. Paulus alibi: *si se non continent, nubant.* Hoc est, alterutrum faciant: *melius est enim nubere, quam vri.* Ex quo loco intelligi potest, eum eodem sensu eademque conditione loqui, quando ait: *Volo iuniores nubere; scilicet, si se non continent. Volo, quia ipsa volunt, & nupturiunt;* ait S. Chrysostomus. Vel, sicut Primasius interpretatur. *Volo, id est, concedo tales nubere, antequam promittant, quod non valent implere.* Itaque non viduas vetat esse Paulus, sed adulteras; quia melius est digamum esse, quam scortum, inquit S. Hieronymus. Nimirum etiam S. Ambrosio teste, *Pro remedio nuptias suasit Paulus, vt peritura seruaretur, non pro electione prescripsit.* Rotundè Saluianus. *Cur, inquit, nuptias Paulus indulserit, statim subiicit: iam quaedam declinauerunt post Satanam. Ex quo intelligimus, non stantibus coronam, sed jacentibus manum porrigere. Vide qualia sint secunda matrimonia, quae lupanaribus preferuntur, quia declinauerunt quaedam post satanam. Ideo adolescentula vidua, quae se non potest continere, vel non vult, maritum potius accipiat, quam diabolum. Quemadmodum igitur illas, quae, postquam se voto ad continentiam astrinxerunt, fornicatae volunt nubere, damnat, quia primam fidem irritam fecerunt; ita liberis viduis non præcipit,**

X.

1. Tim. 5, 14.

S. Augustin.
c. 8. de bono
viduit.Vide Tertul-
lianum de ve-
landis virgini,
1. Cor. 7, 8.S. Hieronymus,
ep. 11. ad Age-
ruchiam. S.
Ambrosius, libi
de viduis.

Luc. 2. 36.

1. Cor. 7. 8.

S. Ambros. l. 3
de velandis
Virg.

Loc. cit.

XI.

Epist. Indic.
Anno 1566.P. Alexand.
Valig. in lit-
teris Anni
1588.Iacobus Rz-
nardus lib. 1.

capit, sed indulget, & pro remedio peccati offert nuptias. Si omnibus præciperet, damnaret vtrique iuniores viduas omnes, quæ sponte sua, magna animi constantia, in cœlibatu ac viduitate permanere decreuerunt. At hoc si faceret, damnaret Annam prophetissam, quæ postquam vixit cum viro suo tantum septem annis à virginitate sua, vsque ad annum octogesimum quartum vidua permansit: damnaret seipsum, qui alibi hæc habet: *Dico non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego.* Damnaret multò magis, quàm viduas, virgines illas, seu non nuptas, quæ, quia *bonum est illis sic esse*, mente castissima vitam Angelicam viuunt, Christum omnibus votis anteferentes. Gratia diuina, orationes, jeiunia, fuga illecebrarum multum possunt, itemque magistri spirituales, quales ipsi Apostoli fuerunt, multis virginibus Deo consecratis. *Non mireris in adolescentulis professionem, cum leges in paruulis passionem; & de his scriptum est: Adolescentula dilexerunt te nimis.* Quando itaque Apostolus ait: *Volo iuniores nubere*, intelligit moribus, non annis iuniores. *Non ergo atas reijcitur florentior*, ait S. Ambrosius, *ubi morum est senectus. Theclam non senectus, sed virtus probauit.*

Quanquam igitur & licitum, & vtile est incontinentibus viduis remedium nubere, licitum tamen est, & honestum, in viduitate casta permanere. Quod multæ fecerunt mulieres Ethnicorum, amore solo mariti primi, cui similem secundum se inuenturas desperauerunt: quarum nonnullas supra memoravi. Goenses viduæ adhuc Ethnicæ, primo marito extincto, quantumuis iuuentulæ, non solum alteri non nubebant, sed etiam, cum marito cremandæ in ardentem rogam sponte insiliebant. Quod nunc edicto regio vetitum est. Et iam vbi Christianæ factæ, si cui coniunx moritur, coloris candidi vestitu abstinet, & caput perpetuò radit. P. Alexander Valignaus refert, à Sinesibus eam mulierem in honore haberi, quæ viduitatem colens secundum maritum non admittit. Quare, vt olim Vestalibus Romani, ita & his viduis Sineses Mandarini multas libertates, & priuilegia concedunt, magnificaque præmia largiuntur. Apud Romanos, è Plutarcho alijque constat,

constat, menses decem (tot enim Romuli annus habebat) viros ab vxoribus viduis lūgeri consueuisse, ita quidem, vt ante legitimum tempus luctus nubere nemini possent, nisi id peculiariter à Magistratu, aut Principe impetrassent. Quam potestatem si non impetrassent, & tamen nubere, infames à Præatore fiebant, & multabantur. Itaque vidua cælebs plerumque manere volens nolens debebat, donec *eluxisset*. Hoc enim verbo utebantur. Quin & multæ veritæ sunt, ne longè acquirent deteriore. Et quia

Sape etiam est stultus non importuna locutus,

non ineptè quidam albæ mentis homo, cum vidua quædam plangeret mortem mariti, ac diceret, *Se permodicè ab eo fuisse verberatam*, respondit, *Accipe igitur alium virum, qui crebrius acriusq; percutiendo compenset, quod à priore fuit neglectum*. Et fit profectò sæpe, vt secundus coniunx vxorem tundat, non secus ac faber incudem; vt quæ corpus suum ipsa flagellis non castigat, vel ab his ictibus remedium habeat castitatis.

Omnium autem præstantissima causa est viduitatis amanda Christi amor, & maior occasio virtutis exercendæ, Deoque seruiendi. Hac de causa nobilissima illa potentissimaque vidua Euphrasia Romana, quæ, coniuge è viuis erepto, tametsi florentissima esset ætate, & verè inter adolescentiores numeranda, atque insuper ab ipso Imperatore ad secundas nuptias omnibus machinis impelleretur, omnibus rebus ab se abdicatis, ex Italia in Thebaidem, Româ in eremum, ex amplissima aula in modicæ cellæ angustias; de coniugijs ad ieiunia, de purpura ad cilicium, denique de delicijs ad quotidianam mortificationem gaudens secessit, ibique, vt inter sanctos sanctè vixit, ita & morte Sanctorum defuncta ad cælestes nuptias migravit. De Marcella Romana vidua iidem sanguine & virtute nobilissima, memorat D. Hieronymus, eam, septimo, post celebratas nuptias, mense, viro suo priuatam esse. Erat autem in ea non solum notissimi stemmatis antiquitas, ac morum incredibilis temperantia, sed etiam vegeta ætas, & corporis illecebrosissima venustas. Ob quas tam eximias dotes illam Cerealis Romanus Consul profusissima ambitione in matrimonium

Cccc

petebat.

Varior. c. 20.
Iac. Cuiacius
l. 6. obseruat.
cap. 31.

XII.

S. Hieronym.
in Epitaphio
Marcellæ.

petebat. Quia enim jam grandis natu erat, omnes illi suas opes pollicebatur, & non quasi in uxorem, sed quasi in propriam filiam donationem volebat transfundere. Quin & Albina mater, tam clarum praesidium viduae domus ultra appetebat. Magna haec erant illicia. Quid autem Marcella respondit? *Si vellem nubere, inquit, & non aeterna me cupere pudicitia dedicare, utique maritum quarerem, non hereditatem.* Sensit hunc ictum Cerealis, & obiecit: *Posse & senes diu vivere, & iuvenes cito mori: cui illa respondit: Iuuentis quidem potest cito mori, sed senex diu vivere non potest.* Quocirca & vidua mansit, & Numini se totam mancipavit; vtrumque experta, & coniugium, & coelibatum, coelibatum censuit nuptijs etiam opulentissimis praefendum.

XIII.
S. Greg. 1. 4.
dial. c. 13.

Palladius in
historia Lau-
siaca c. 144.
Caesar. Baron.
Anno 404.
D. Chrylost.
ep. 5.

Venire posset in exemplum etiam Galla Symmachi Romani Consulis filia, quae marito tradita, primo anno, eodem orбата, nec medicorum suasu, nec valetudinis metu adduci potuit, ut secundo marito desponsaretur. Sed quia de hac, in libro de monstris à me tractatur, hic taceo. Duas igitur alias, coronidis loco, heroides adduco, quarum prima est, quae Nebridio Praefecto urbis Constantinopolitanae nupsit Olympias, itidem coniuge suo, altero coniugij anno, è viuis sublato, ad alteras nuptias animum appellere nolens, quamuis panè adhuc puella, sed quae in coniugio virgo permanfit, eandem virginitatem censuit securius in viduitate, quam matrimonio posse illibatam conseruari. Quamobrem, cum Theodosius Imperator Elpidio cuiusdam sibi congeneri eam prorsus coniungere conaretur, illa non solum non consensit, sed etiam Philosophica voce dixit: *Imperator meus (Christus) si voluisset me vitam transigere cum viro quopiam, utique non ademisset mihi primum coniugem: nunc cum adimens matrimonij molestis me extricauit, & suaue continentia iugum mihi imposuit, mentisq; mea infudit.* Itaque vidua matrona opulentissima, post mariti mortem, non solum totam se addixit ministerijs templi, & eleemosynis, sed etiam vitam supra sexum mirabilem egit. Liberalitas eius in pauperes opibus par fuit, quae maxima extiterunt. Itaque ad omnis generis egentes, & in omnes sese terras extendit. Non

rum, inquit Palladius, non solitudo mansit expers largitionum huius inclita virginis. Sed & Ecclesijs suppeditavit ad donaria deputata sacrificio & monasterijs, & cœnobijs, & xenotrophijs, & custodijs, & relegatis, & ut semel dicam, in omnem orbem terra dispersit elemosynas. Arque hæc fuit illius liberalitas. De submissione, de charitate, deque animi & corporis puritate ista subiungit. Hæc beata processit usque ad extremum terminum humilitatis, ultra quem nihil possit inveniri amplius. Vita sine ulla inani gloria, specius nequaquam ficta, benigni mores, facies non fucata, corpus florens, mens non gloriosa, animus ab arrogantia alienus, cor minimè turbulentum, somni expers vigilia, spiritus non curiosus, charitas immensa, qua comprehendendi non potest communicatio; vilis & contenta vestis, infinita continentia, recta cogitatio, in Deum spes aeterna, cum elemosyna, qua non potest narrari, ornamentum omnium humilium, cui multa sunt accensa tentationes, ex operatione eius, qui est sua sponte malus, & omnis boni expers, nempe demonis: qua pro veritate non parva adiit cerdamina, qua & diu affatim vixit, in immensis lachrymis, omni humana natura subiecta propter Dominum: cum omni pietate sanctis subdita Episcopis, venerans presbyteratum, honorans clerum, reuerens exercitationem, suspiciens virginitatem. Quod si misericordes misericordiam consequuntur, erat opes ferens viduitati, curam gerens orbitatis, protegens senectutem, agrotos inuisens, peccatorum miserens, errantes in viam deducens, in omnes vitens misericordia; profuse autem in pauperes, multisq; infidelium in catechesi instituit uxoribus, etiam ad victum eis ferens auxilium, semper memorabile nomen benignitatis reliquit per totam vitam. A servitute in libertatem innumerabilium servorum restituens examina, reddidit eos honore aequales sua nobilitati, vel potius si verè dicere oportet, facti sunt hac sancta habitu nobiliores. Hæc porro tam opulenta vidua non pauperum modò, verum etiam paupertatis fuit amantiſſima. Neque enim eius indumentis inveniri potuit quidquam vilis: nam is etiam qui sunt pannis valde obſiti indigna erant huius sanctæ tegumenta. Ornauit illam etiam patientia lachrymaque decoræ. Tanta eius erat mansuetudo, ut etiam longè superaret simplicitatem ipsorum puerorum. Nulla viſuperatio unquam inventa est apud hanc, qua Christum gestabat; sed

sed omnis eius vita non vitalis erat in compunctione & frequenti profusio lacrymarum: & potius videre licebat fonti estate sua defluere fluentia, quam huius non sublimibus, & Christum semper videmus oculis lacrymas deficere. Et quid in his moror? quo enim magis meus versabitur animus in dura instar saxi anima narrandis certaminibus & virtutibus, eò magis inuenientur verba à factis remotiora. Nec me existimet aliquis hac splendide & magnifice colligera, de hac vel maxime impatibili, & perquirere reliquias totius Olympiadis, que fuit pretiosum vas S. Spiritus: sed qui his oculis viderimus huius beata vitam & Angelicam institutionem. Hæc ille, quibus alij maiora addunt, qui testantur, Olympiadem tam piam, tam sanctam virginem, coronidis loco, calumnias, bonorum spoliationem, denique & exilium, & cum D. Chryostomo quoddam martyrij genus sustinuisse. Quòd enim D. Chryostomo faueret, ab æmulis eius, quid non passa est? etiam hinc laudanda, vnde eam alij reprehenderunt.

XIV.

Ego non possum calamum cohibere, ne adjiciam epiphonema; partim vt feminæ huius virtutes admirer, partim vt easdem alijs quoque viduis proponam imitandas; quod & ipse D. Chryostomus fecit eximius eius laudator & consolator. Quanam enim vidua virtutis amans; quæ virgo, si in ea est mica pietatis, hæc talia legens, vel narrari audiens non mouetur? quæ stimulum non perferat? quæ non accendatur, ab sanctissimæ huius heroïnæ virtutes æmulandas? femine sunt? fuit & hæc femina: virtus à nullo est sexu aliena. teneræ sunt? fuit & hæc tenera: nulla corporis imbecillitate excluditur fortitudo. Iuencule sunt? fuit & hæc iuencula: *Senectus enim venerabilis est, non diuturna neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis, & atas senectutis vita immaculata.* Opulente sunt? fuit & hæc opulenta. Opes non dantur ad luxum. Formosas sese esse putant? fortasse speculum eas fallit: hæc verè fuit formosissima, sed censuit formam optimam optimo Deo conferuandam; vt rarior, ita &

Sap. 4. 8.

Gratior est pulchro veniens in corpore virtus.

Atqui multe sunt imbecilli corpore? Olympias magna illa opera, que recensui, pleraque præstitit morbis afflicta, quæ illud

illud confirmaret, quod Apostolus dixit: *cum infirmor, tunc fortior sum*, in exemplum eorum, qui, quod agrotent, satis se putant facere, si sint patientes. Fallimini o femine, o viri: quanto infirmior est caro, tanto debet esse spiritus fortior. Morbus est Mortis nuncius, qui non tantum nunciat vos breui morituros, sed illud etiam inculcat: *Ambulate, dum lucem habetis*. Qui in via est, fortius ambulat, sole ad occasum vergente, ne excludatur a ciuitate: ita cui adhuc parum superest de lucis huius vsura, contentius debet laborare, ne ad caelum iturus audiat: *clausa est ianua*. Si malus daemone nunquam sauior erit, quam sub mundi finem, *sciens quod modicum tempus habet*, cur non & vos temporis breuitatem virtutum magnitudine & numero compensatis? Tunc, tunc est tempus dispergendi & dandi pauperibus, tunc examinanda conscientia; tunc ad orationem, ad contritionem, ad lachrymas & seriam poenitentiam recurrendum. Non excusat ab his eos morbus, quos non impedit a curis secularibus, & cogitatione funeris pomposi, immo a solitudine diuitiarum, magni nominis & omnis vanitatis. Sed ad aliam huius aevi illustrem viduam stilum verto; quae, vti & Francisca Romana, in triplici statu excelluit.

Maria Victoria Genuensis matrona, Anno 1562. Patre *Hieronymo Fornari*, matre *Barbara Venerosa*, virtute & pietate nobilibus, nata; ita ab incunabilis educata erat, vt vehementer incitaretur ad nuncium Mundo remittendum, atque Conditori suo, remotis turbis saeculi, in Religione aliqua, feruendum. Ita illi animus erat. Sed non idem sensere parentes, qui, vt fit, de matrimonio solliciti, illam septemdecim annorum puellam insciam, *Angelo Strata* nobili inprimis iuueni desponderunt. Quod, vbi integerrima virgo intellexit; nouum illi atque inexpectatum fuit, cogitationesque varias, ac magnum, in illius pectore, certamen excitauit. Existimabat enim, suam mentem, parentum sententia longe esse meliorem; & Christum sciebat, quouis sponso esse multo praestantiorem. Verum, quia assueuerat semper parentibus magis obsequi, quam suo iudicio vti; in coniugium consensit, non tam iudicio, quam obsequio ducta.

Cccc 3

fuerit

2. Cor. 12. 10.

Ioan. 12. 34.

Matth. 25. 10.

Apoc. 12. 12.

XV.

Fordinand. Meltiol. c. 2. & 2. vitae eius, quam Ambrosius Kolb in Germanicum Idioma transfudit.

fuerit hoc coniugium. Vna anima, vna voluntas in vtroque coniuge erat. Mariam vir, vt charissimam vxorem, diligebat, vt dominam venerabatur; illa viro, vt ancilla, seruebat, eumque, tanquam verum *Angelum*, honoris causa, non nominabat tantum, sed etiam honorabat. Procul fuere lites; nulla iurgia, nullae suspiciones locum habuerunt. Et, quae boni summa est, quidquid Deus voluit, ambo voluerunt, pares aetate, pares virtute, pares mente. Ita quidem affecti erant. Quare & Deus illis affectus erat, qui, quoniam longè maiora, per Mariam, consilia moliebatur, afflictionibus illam coepit expolire. Itaque, cum sancti hi coniuges, octo annis, & octo mensibus, letissimè cohabitassent; cum liberos quinque egregios à Deo sortiti essent; cum Maria sextam prolem, mense iam septimo, in vtero gestaret; ipsaque vix aetatis suae annum vigesimum quintum excessisset, adfuit è caelo omnipotentis Numinis manus, & morte sustulit maritum eius Anno 1587. 30 Nouemb. Nulli coniuges suae fidant felicitati. Quidquid est humanum, vitreum est; & idcirco fragile, vt sola immortalitate nitamur. Nullus maritus suae innocentiae promittat vxorem nunquam morituram: nulla vxor, quantumuis pia, & sancta, speret, virum sibi nunquam auferendum: omnes nuptiae mortalium sunt mortales. Matrimonia, quae nullum aliud impedimentum habent, morte dirimuntur. Hoc fecit Deus, vt coniuges ad nuptias *Agni*, in caelo, faciendas aspirent, aut vt altius sapientes, omnis terrenis nuptijs, sponsum animae suae quaerent nunquam moriturum. Siquidem & alios nouit scopos diuina prouidentia. Nam, hoc velut aceto matrimonijs asperso, multis eius status nauseam iniecit, eosque in virginitate conseruat, atque ad perfectiora promouet: multos ex coniugibus viduos, multas viduas facit, vt, ad imitationem Iudithae, Creatori suo impensius vacent, cum soli vacant; quibus necessè erat, curas diuidere, quando maritas, aut maritos habuerunt. Quid, quòd multos Deus, & multi se ipsos, eiusmodi ingrata & insperata viduitate experiuntur? Tunc enim perspicue apparet vter plus, Deus an coniunx diligatur. Vicisse *Victoria* & *Mundum*, & seipsam videbatur, cum in coniugio adeò beato

Apoc. 19. 9.

Iudith. 8. 5.

triumpharet; nihilque, nisi quod Deus vellet, voluisse. Sed, sicut multi spiritu prompti, carne infirmi, melius destinant, quam pugnant; & pronius est velle, quam facere; ita etiam Mariæ huic contigit. Quam diu Dei voluntas ex voto illius fuit, tam diu visa est ipsa sibi idem velle. Enimvero etiam idem voluit. Sensit tamen non tam se suam diuinæ, quam diuinam suæ voluntati accommodauisse, vbi, subducto marito, subsidium solatiumque omne sibi subductum est arbitrata. Quid inciperet vidua, sine marito? tot filiorum mater, sine parente? iuencula, sine ætatis protectore? femina prægnans, sine adiutore? intuebatur duas filias sine sponsis, tres filios sine magistris. Et quid non mali accidit viduis? Huic autem viduæ pessimum erat, optimo coniuge carere: cuius mortem charitas fecit acerbiorum. Tantò maior erat amissionis dolor, quantò maior amor amissi. Denique, vt sciamus, in omnem partem, vehementem esse affectum feminarum; pænè vsque ad mortem sensit mariti mortem *Maria Victoria*. In eum enim luctum animi inedit, vt, præter gemitus, præter suspiria, præter singultus, nihil ab ea audiretur; verba interclusit dolor; sermonem titubans tremore lingua parere non potuit. Quin, ne consolationi vlli aditus pateret, etiam aures illius dolorem lenire volentium verba recusauerunt. Denique, vt vetus Poëta ait,

Ipsa suam cor edens, hominum vestigia vitans,

in cubiculum se, velut in carcerem, inclusam abdidit; nullo mortalium admissio consolatore. Ibi aliquammultos dies, lugendo atque lachrymando consumsit, tota pænè tristitijs absorpta. Nulla illam spes, nulla cogitatio recreabat, nisi si occurrisset, in partione se morituram. Adeò mors non solum est *ultima linea rerum*, sed etiam tristitiarum finis esse creditur. Videte, quam verè dixerit Apostolus, coniuges *tribulationem carnis* habituros! Cùm enim vita homini res sit charissima, magnam vtique tribulationem esse oportet, cuius solatium est, mori. At numquid diuina bonitas eiusmodi tribulationem sine causa serit? &, si *ne capillus quidem*, sine diuini gubernatoris nutu, *de capite nostro cadit*, quis non credat, diuinum quoque consilium esse, si coniunx, parens, aut amicus sibi moriatur?

1. Cor. 7. 28.

Luc. 21. 18.

riatur? Non succedit tibi coniugium? fortasse non voluit Deus te esse in coniugio; auferitur immatura morte sponsus? fortasse voluit Christus tuus esse sponsus; sed tu diuertisti; idcirco subducit tibi, ad quem diuertisti, vt ad illum reuertaris. Optimus maritus te, & tu optimo digna fuisti? dignior est Deus à quo habearis, qui, vt te totam haberet, eum tibi ademit, cui adhæsisti; luctu tibi dedit occasionē meliora cogitandi. Hanc enim ob causam non solum socios, sed etiam maritos adimit. Cuius rei, in Maria Victoria, perspicuum cernimus exemplum. Nam illa omnis humani confortij fugitans, lacrymis exhausta, luctuque fatiscens, cum, in oblerato conclau, nullum videret mœstitiæ suæ aut exitum, aut modum, solamque mortem in votis haberet, tenebris animi & caligine mentis obsita, repentē sensit, mirabili se luce perfundi, & clara inspiratione velut aurem sibi vellicari. Subijt enim in hunc parē modum cogitare: *Quid agis, misera? cur misera esse pergis, qua potes esse beata? quò usque te abripi tristissima fortuna fluctibus sinit? qua anchoram habes, qua portum tenere potes? An Maria, Maria obliuisceris? nescis, illam esse Matrem misericordis, & consolatricem afflictorum?* Ita mente secum locuta, extemplo in genua procubuit, ante tabulam imagine Virginis Matris illustrem. Ibi, magnitudine doloris adhuc verba opprimente, magis oculorum fletu, & pectoris singultu, quàm lingua, querelas suas, in Deiparæ sinum effudit. Atque, vt videas sinceri pectoris candorem; apud Dei Matrem, ausa est de Deo queri. Ita enim cogitare capit: *Cum à prima ætate per Filij tui, ò Misericordia Mater, gratiam atque auxilium, ab omni me grauiore delicto seruauerim immunem, qui fit, vt ille adeò me seuerè plectat? Cur mirisimul ille, factus est mihi in crudelem? Si inter me & maritum rixæ, si discordiæ extitissent, beneficium fuisset, nos separare: nunc amantissimos atroci nimis vulnere diuulsi. Tanto est diuisio durior, quanto arctior coniunctio fuit. Cur igitur non ambos vel vnà superesse voluit, vel vnà occumbere? Neque hos questus dolore, sed ratione victa promouit. Quippè de me ipsa licet vidua, sollicita non sum; vt egius desiderium vnicum est, mori. Maritus beatè mortuus æternam*

fuitque

vique

vtique adiit securitatem. At mihi sex viuos liberos reliquit.
 Horum me cura angit, horum torquet sollicitudo. Alia lu-
 bens passa fuissẽm; hoc onus humeris meis non potest sustine-
 ri. Superat vires pondus, nisi de cælo fulciantur. Hæc atque
 alia talia magis meditando, quàm eloquendo dixit; interque
 dicendum, sensit sibi animum mirificè augeri, & crescere.
 Cum animo crescebat & fiducia in Dei parentem. Itaque rur-
 sus, in mentis preces, iamque impensius ebulliens, *ô plena mi-
 sericordiarum Virgo, inquiebat, tota te voluntate, atq; omni cona-
 tu virium mearum, per ineffabilem bonitatem tuam, supplex oro,
 dignare, mei miseratione tangi, meosq; liberos, tanquam tuos, susci-
 pe & cura. Siquidem patre priuati, cum in me parum subsidij ha-
 beant, verè dicere possunt: Pater meus, & mater mea derelique-
 runt me. Tu ergo, Mater viuentium, illis Matrìs loco esto, cuius
 viscera non possunt derelinquere ab alijs derelictos, ad te con-
 fugientes, in te sperantes, ô spes! ô anchora! ô portus!
 Eiuscemodi affectibus locuta, opem citò sensit, quam implora-
 uit. Nam visa est illi ipsa imago, ante quam orabat, manum
 porrigere, nutuque propitio auxilium spondere. Muta certè
 in eum vsq; diem effigies supplicem his verbis disertissimè com-
 pellauit. *Victoria, filia mea, ne metue, sed animo bono confide, &
 liberos tuos, & teipsam, sub protectionis mea pallium esse suscipiendos.
 Ego sum, quæ omnem domus tuæ curam portabo. Ego, quæ te latam
 esse, atque ab omni sollicitudine liberam iubeo. Illud unicum à te pe-
 to flagitoq; ut nullam posthac sollicitudinẽ, laborem nullum omittas,
 amandi Dei supra omnes creaturas. Dixit hæc, & obticuit. Ex-
 perientia confirmat vim cælestis ignis fulminisq; longè, quàm
 huius nostri, esse potentiorẽ: citius ardent, tardiùs extin-
 guuntur, quæ accenduntur de cælo. Ita diuini Verbi Mater,
 longè efficacius omni oratore humano, verba facit. Faculas
 locuta videbatur, adèd Victoriã, compendiofo sermone, in-
 flammauit. Dici non potest, quanta repentè facta sit meta-
 morphosis: ex quanta amaritudine ac tristitia, in quantam il-
 li omnia dulcedinem & lucem lætitiãque sint commutata.
 Absterfo omni luctu, iam, præ gaudio animi, in lachrymas tota
 diffluxit; sibi que de tristitiæ excessu, de que diffidentia priore
 irata,**

D d d d

irata,

irata, & veniam delicti, & accepti beneficij gratiam ore identidem volutavit. Mox etiam eidem Dei Matri sese obtulit, atque in eius oculis manibusque ipsi sese Deo per triplex votum obfrinxit. Primum erat castitatis aeternae: alterum de omni aureo sericoque corporis ornatu abdicando: tertium de vitando omni consortio conuentuque profano. Neque hic cessavit diuini odoris flamma; sed in grandes illas victorias, in admiranda opera pietatis, mortificationis, misericordiae; denique in alia tria Religionis vota erupit. Insuper impetrauit, vt omnes illius liberi monasteria ingrederentur; atque ipsa quoque fundatrix existeret nouae religionis *Annunciatae Virgini* dedicatae, dictaeque *Celestinarum*, quae candidae togae caeruleum pallium iniiciunt, vt, in castissimi animi puritate, caelestem seruen conversationem. Itaque vidua haec, in coniugio, sex filiorum, in viduitate plurimarum Deo dicatarum virginum mater fuit. Sed longum esset cetera percensere; cum de illius integerrima sanctissimaque vita, tres libri non ita pridem in lucem sunt editi. Nobis satis est hinc discere, quam salutare sit, colere Dei Matrem, Matrem misericordiae & consolationis, quantumque bonae cogitationis occasionem praebet illius imago, in cubiculo parieti appensa. Nullam eiusmodi consolationem, sed magnorum criminum ansam habent, qui ibi, loco iconis sacrae, Leda, & Cygnos; & Dianae in Actaeonem aquam spargentes; & Paridis iudicia; & mille Cupidinum propudia, aliaque nefandas libidinum illecebras, velut in ara venerandas, appendunt. Sed & illud in primis est obseruandum, bonos quoque coniuges, diuino consilio, separari morte, atque in magnos luctus conijci, vt solatium non iam a compare, sed a Numine petere discant, atque ad res longe maiores excitentur.

XVI.

Ante omnia tamen ex hac vidua (de cuius virtute & vita alius erit dicendi locus) atque alijs huc vsque commemoratis laudatisque, videmus, quam sanctus sit status viduitatis, quem SS. PP. tanti fecerunt, vt integros de eo libros scripserint, vel certè epistolas libris comparandas: nimirum Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Fulgentius, & Tertullianus, qui etsi in eam haeresin lapsus sit, vt solam *monogamiam* Christianis esse licitam

S. Ambros. l. de Viduis. S. Hieron. ep. ad Saluinam. ad Furiam, ad

ficitam voluerit, multa tamen rectè etiam scripsit de *omnitate* & commendatione viduarum. Cuius & illud est: *Virginitas, & viduitas, & modesta in occulto matrimonij dissimulatio, de bonis carnis Deo adolentur.* Vbi ad centesimum, sexagesimum & tricesimum fructum alludit. Nam *docemur*, inquit S. Ambrosius, *triplicem castitatis esse virtutem. Vnam coniugalem, aliam viduitatis, tertiam virginitatis. Non enim aliam sic predicamus, ut excludamus alias. Suis quibusque professionibus ista conducunt. In hoc Ecclesia opulens disciplina: quòd quos preferat habet, quos rejiciat non habet, atque utinam nunquam habere possit. Ita igitur virginitatem predicamus, ut viduas non rejiciamus: ita viduas honoramus, ut suis honos coniugio reseruetur. Non nostra hoc precepta, sed divina testimonia docent.*

Ob has aliasque complures causas, post S. Paulum SS. PP. consuluerunt, non præceperunt, ne viduæ ad secundas nuptias procederent. *Neque enim Eva secundum accepit virum, neque sancta Ecclesia secundum agnouit virum*, ait S. Ambrosius, cuius & hæc sunt. *Sed fortasse aliquibus propter suscipiendos liberos coniugia iteranda videantur? Quod si filiorum studium causa nubendi est, utique ubi est fructus filiorum, causa non suppetit. Quanquam cuius consilij sit, iterum experiri velle frustra tentata fecunditatem, aut subire, quam perculeris orbitatem? Hæc enim iterandi causa est filios non habentibus. Ergo illa que liberos suscepit, & perdidit (cum ipsa enim maior contentio, qua spem generandi habet) illa, inquam, nonne sibi videtur, inter ipsa repetitarum fœdera nuptiarum amissorum prætere funera filiorum? Nonne iterum passura, quod reperit, & ad ipsos votorum tumulos exceptarum orbitatum imagines lamentorum strepitus perhorrescit? Cur igitur, filia, dolores magis, quos times, repetis, quam filios, quos iam non speras, requiris? Si gravis est dolor, subterfugienda causa eius est, non petenda. Nam tibi quid consilij tribuam? qua liberos habes? Qua tibi causa nubendi? nisi forte leuitatis error, & intemperantia visus, & saucy cogit pectoris conscientia? Sed consilium sobrijs non ebrijs datur. Et ideo apud liberam conscientiam mihi sermo est, cui utrumque integrum est. Habeat saucia remedium, honesta consilium. Tu, inquam, filia, quid moliris? cur heredes extraneos, cum habeas tuos?*

D d d 2

tuos?

Ageruchiam;
S. August. ep.
127. ad Iulianam, item ad
Probam. Fulgent. ad Gal-
lam ep. 2. Ter-
tull. de resur-
rectione car-
nis.

XVII.

S. Ambros.
l. de viduis.

tuos? Non filios desideras, quos habes, sed seruitutem, quam non habes. Generare liberos vis, non fratres futuros tuorum, sed aduersarios filiorum. Quid est ergo generare alios liberos, nisi spoliare, quos habes liberos, quibus pariter & auferuntur pietatis officia, & compendia facultatum? His S. Pater vtilitatem ostendit viduitatis. S. Hieronymus honestatem eiusdem sic declarat. Quid si statim secundum maritum, perdiderit vxor? societur & tertio? Et, si ille dormierit, in quartum quintumq; procedat? ut nihil sit, quo a meretricibus differat? Omni ratione vidua prouidendum est, ne castitatis primos excedat limites: Quod si excefferit, & verecundiam ruperit matronalem, in omnem debacchabitur luxuriam. Quid igitur? Damnamus secunda matrimonia? minimè, sed prima laudamus. Abijcimus de Ecclesia digamos? absit, sed monogamos ad continentiam prouocamus. Miratur ipse Mundus nimis saepe nubentes, videtque tales nuptiatores. Rem dicturus sum incredibilem, ait paulo infra idem Hieronymus, sed multorum testimoniis approbatam. Ante annos plurimos, vidi duo inter se paria vilissimorum à plebe hominum comparata: vnum qui viginti sepelisset vxores: alteram qua vicesimum secundum habuisset maritum extremo sibi matrimonio copulatos. Summa omnium expectatio virorum pariter ac feminarum, post tantas rudes, quis quem prius effert? Vicit maritus, & totius urbis populo confluyente, coronatus, & palmam tenens, adoremq; per singulos sibi acclamantes, vxoris feretrum precedebat. Quid dicemus tali mulieri? nempe illud, quod Dominus Samaritane. viginti duos habuisti maritos, & iste a quo sepeliris, non est tuus. Ex qua historia & viduitatis decorum intelligi potest, & videri, vsque adeò malum non esse, amittere coniugem, ut etiam amisisse triumpho dignum sit iudicatum. Non habent igitur causam querendi mortales, quòd matrimonia in viduos viduasque desinant, cum desinant in statum longè meliorem. Quem tot SS. PP. extollunt; quem D. Paulus coniugio praeferit, quem ipse Deus sua manu protegit.

XVIII.
S. Augustin.
ad Dulcitiū.

Dicam, quod factum est in Mauritania Sitifensi, inquit S. Augustinus: neque enim Deus Sanctorum non ipse est etiam & nunc Deus: Viduam in proposito continentia constitutam Celticibus quidam catechumenus iuuenis rapuit, ut haberet vxorem. Antequam

quam concumberet, preſſus ſomno, & territus ſomnio Sitifeniſi Epiſcopo eandem vehementiſſimè requirenti remiſit intactam. Viuunt adhuc de quibus loquor. Ille baptizatus, & ipſo in ſe factò miraculo conuerſus ad Dominum, ad Epiſcopatum mirabili probitate peruenit. Illa in ſancta viduitate perſiſtit. Placuit igitur Deo viduitas, quam miraculo defendit; & iuuenis caſtitem amplexus eſt, cuius vidit Deum eſſe deſenſorem.

CAPVT XLV.

Fructus, qui è fauſtis Matrimonijs oriuntur.

Rolixè oſtendimus huc uſque, Matrimonium origine, fide, prole, indiſſolubilitate, ſine, eſſe ſtatum bonum, beneque & ſapienter à Deo inſtitutum, & multa eius commoda demonſtrauimus; incommoda autem quæ ſanè affert multa, ipſis hominibus, non hominum Conditori attribuenda eſſe. Quoniam verò maximè *ex fructu arbor agnoſcitur*, adhuc alios fauſti & infauſti matrimonij fructus attingemus. Siquidem, vt è fertili arbore, ita è ſancto coniugij ſtatu, varij fructus enaſcuntur, qui in coniuges, in liberos, in Rempubli- cam, in Eccleſiam, denique & in alios, ſiue coniugium, ſiue cœlibatum meditantès vberrimè redundant. Nam de diuino honore nihil dicam; cùm utique ad eum finem multa ſatis allata ſint, vt inſtitutoris matrimoniorum æquitas, bonitas, & pro- uidentia agnoſceretur. Neque Chriſti cum Eccleſia coniun- ctionem, in matrimonijs ſignificatam denuo repetam aut in- culcabo. Alias quoque coniugia habent laudum cauſas, ob quas coniuges tripode donandi ſunt.

Primò illum ipſum, aut illam in melius iuuat hoc ſacra- mentum, *cui eſt melius nubere, quam uiri*. Quippe non proliſ tantùm, ſed & remedij cauſa eſt inſtitutum. Hinc ibidem ait Apoſtolus, *Si ſe non continent, nubant*. Eſt ergo remedium caſtitiſ. Eſt & fidei ſeruandæ, concordie colendæ, exercendæque & patientiæ, & charitatiſ occaſio. Eſt ſubſidium & præſidium variæ neceſſitatiſ. Eſt via religioniſ, pietatiſ, ſanctitatiſ adipiſcendæ. Harum omnium virtutum exempla ordine

I.

Matth. 12. 33.

II.

1. Cor. 7. 9.